

AGENDA PROGRAMMA PRESENTATIE FRIESLAND

- 15:00 **OPENING** (ELS VAN DER LAAN)
- 15:05 **PROGRAMMA PRESENTATIE [L]2023** (ELS VAN DER LAAN)
- 15:20 **ACTIVITEITEN IN UITVOERING** (ANKE BIJLSMA)
- 15:30 **DUURZAME RECREATIE EN TOERISME** (KAJ VALK)
- 15:40 **FRIES PROGRAMMA WADDENKUST** (ROSANNE VAN BODEGOM)
- 15:50 **STICHTING VITALE WADDENKUST** (SJAK PAPMA)
- 16:00 **MARKETING EN REISDAGBOEK** (WENDY OUDE VELDHUIS)
- 16:15 **INFORMATIETAFELS & NETWERK**

THE GLOBAL GOALS
For Sustainable Development

PROGRAMMA PRESENTATIE [L]2023

FRIESLAND

7 MAART 2023

LAUWERSMEER

HET HOGELAND

EEMSDelta

GRAANREPUBLIEK

OOSTERGO

OUDE EN NIEUWE
BILTDIJKEN

WESTERGO

AFSLUITDIJK

WADDENBAAI

[L]
20
23

DYNAMISCHE
WADDENDELTA

landschapstriënnale

IN SAMENWERKING MET VISIT WADDEN

WADDENKUST VAN WERELDKLASSE

De Landschapstriënnale 2023 DYNAMISCHE WADDENDELTA vindt plaats langs de Noord-Nederlandse Waddenkust als onderdeel van het Werelderfgoed Waddenzee vanaf Den Helder tot aan de Duitse grens. Klimaatverandering zorgt voor maatschappelijke opgaven langs deze dynamische waddendelta. Deze uitdagingen kunnen geschaald worden in 6 majeure opgaven, dit zijn:

Waterveiligheid en -kwaliteit

Kernwaarden natuur en landschap

Toekomstbestendige landbouw

Energielandschappen

Versterken leefbaarheid

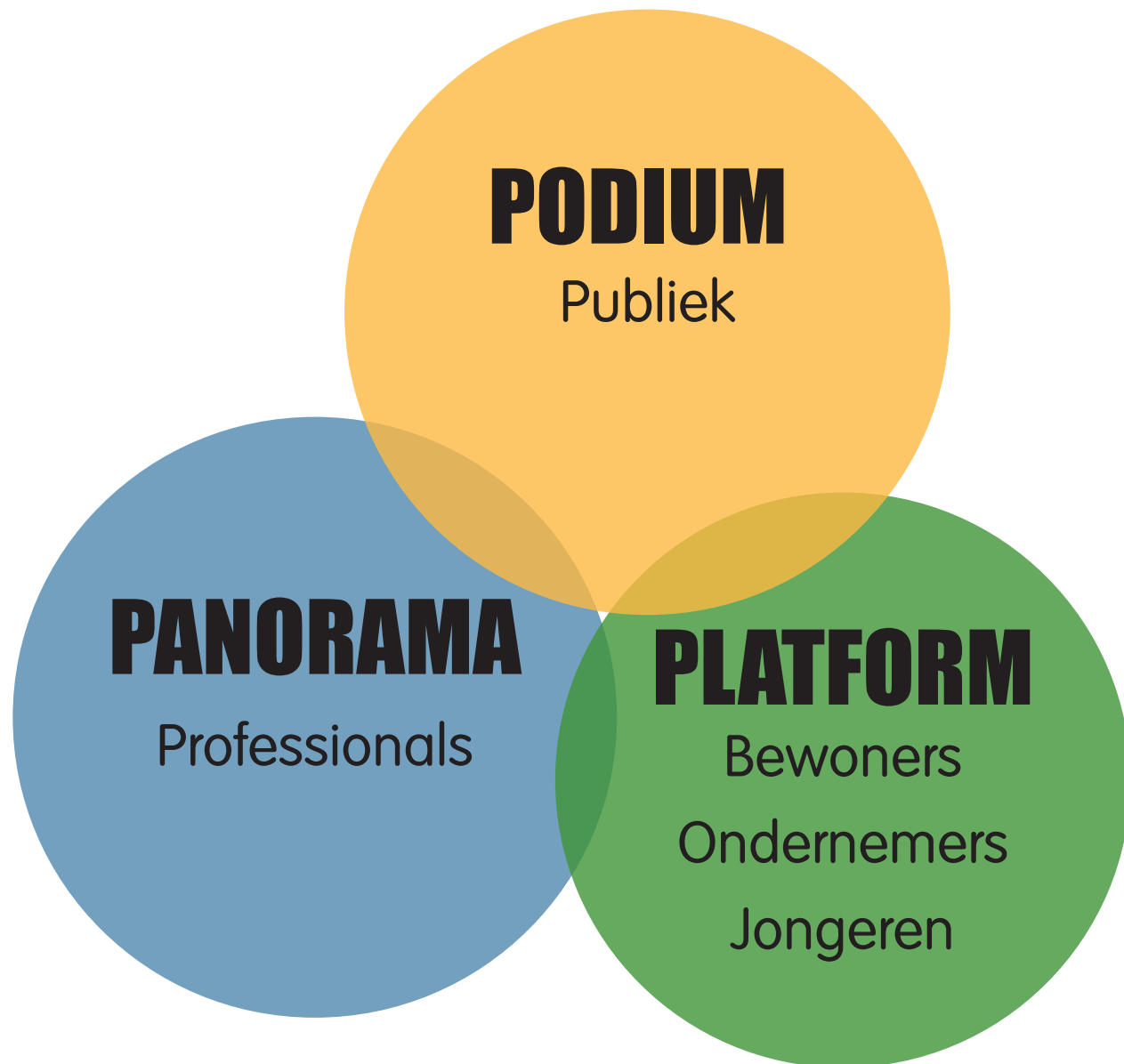

Recreatie en toerisme

DRIE PROGRAMMALIJNEN

Tijdens de manifestatie bieden we voor een breed publiek een aantrekkelijk **podium**, creëren we een **platform** voor nieuwe netwerken van bewoners, ondernemers en vooral ook jongeren om samen met professionals het **panorama** te schetsen, een toekomstperspectief 2100.

PODIUM

Noord-Holland

Rondje Waddenbaai

Fryslân

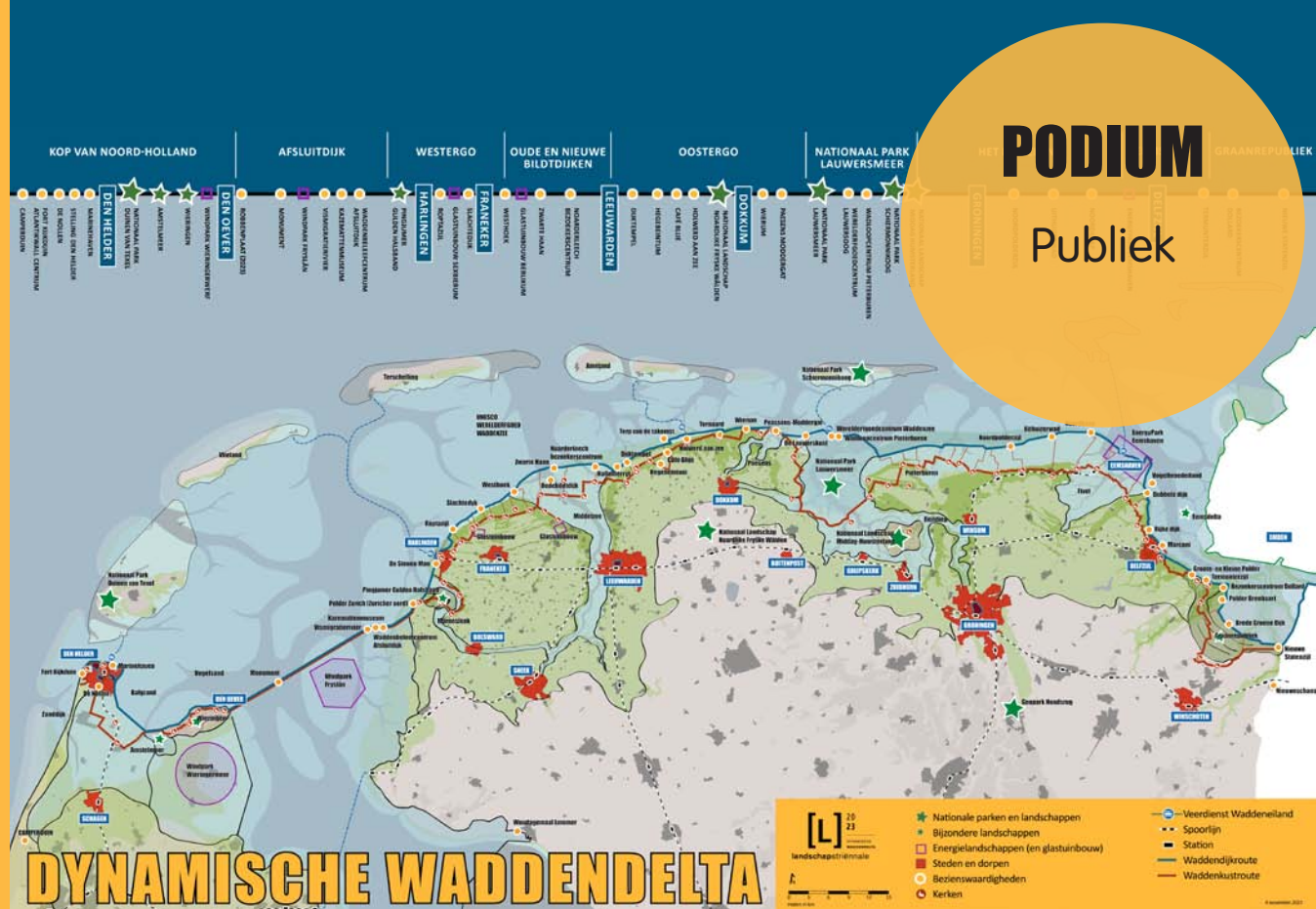
Op paad lâns Waad

Beleving & bezienswaardigheden

(Regiodeal Noordoost)

Groningen

Belevingsroute (Toukomst NPG)

Het podium voor het publiek bestaat uit een **belevingsconcept** met unieke bezienswaardigheden. Samen met de Waddenzeegemeenten wordt dit belevingsconcept voor de negen regio's uitgewerkt.

REISDAGBOEK

NOORDERBREEDTE SPECIAL

KERKEN ALS ONTMOETINGSPLAATS

PLATFORM

NIEUWE NETWERKEN

Bewoners en ondernemers

Delta Platform

Nieuwe netwerken: jongeren

Netwerk voor Multifunctionele

Landbouw

Netwerk agrotourisme

Manifest Waddenbalans 2023

PLATFORM

Bewoners
Ondernemers
Jongeren

Het platform van bestaande en nieuwe **netwerken** versterkt de betrokkenheid van de bewoners en ondernemers langs de Waddenkust. Met name de jongeren maken onderdeel uit van het platform.

PLATFORM

PLATFORM

Bewoners

Ondernemers

Jongeren

PLATFORM JONGEREN

DONDERDAGDIALOOG
7, 14, 21, 28 SEPTEMBER

PLATFORM AGROTOERISME

PANORAMA

**I.S.M. OVERHEDEN, ORGANISATIES
EN PROFESSIONALS**

TOEKOMSTPERSPECTIEF

Waterveiligheid en -kwaliteit

Waterschappen

Potenties van natuur en landschap

Natuurorganisaties

**Multifunctionele landbouw en
agrotourisme**

Landbouworganisaties

Leefbaarheid en brede welvaart

Bewoners – en

ondernemersorganisaties

Energie landschappen

Energie-organisaties

Duurzame recreatie en toerisme

Marketingpartijen

PANORAMA
Professionals

Het Panorama biedt een **toekomstperspectief 2100** voor de Waddenkust. Vanuit het Nationaal programma voor Ruimtelijke kwaliteit wordt in samenwerking met de overheden, organisaties en professionals de kernwaarden en klimaatbestendige kansen verkend voor de Waddenkust en tijdens de 'Artist in Residence' uitgewerkt.

PANORAMA

PANORAMA
Professionals

1. PLANNENPARADE

MEI - OKTOBER 2023

2. SUMMERSCHOOL

AUGUSTUS 2023

3. TOEKOMSTATELIER NL2100

11-15 SEPTEMBER

4. WADDENDELTA WERKPLAATS

18-23 SEPTEMBER

5. WADDENSYMPOSIUM

29 SEPTEMBER

DRIE VERBINDENDE THEMA'S VOOR NEGEN WADDENREGIO'S

WADDENZEEDIJK

Dijkversterking
Natuurontwikkeling

WADDENDORPEN

Kerken als ontmoetingsplaats

WADDENLANDBOUW

Agrotoeristische infrastructuur
I.s.m. Waddenstreekproducten | Gastronomie

WADDEN- ZEEDIJK

I.S.M. WATERSCHAPPEN EN NATUURORGANISATIES

Hoogheemraadschap

Hollands Noorderkwartier

Wetterskip Fryslân

Waterschap Noorderzijlvest

Waterschap Hunze en Aa's

Vanaf 2023 vinden er werkzaamheden plaats om de Waddenzeedijk te versterken. Per provincie worden gebiedsplannen uitgewerkt om deze dijkversterking te combineren met de verbrede aanpak (zowel binnen- als buitendijks) voor **regionale gebiedsontwikkeling**. Samen met de waterschappen en de natuurorganisaties worden deze projecten, de kansen en dilemma's in beeld gebracht.

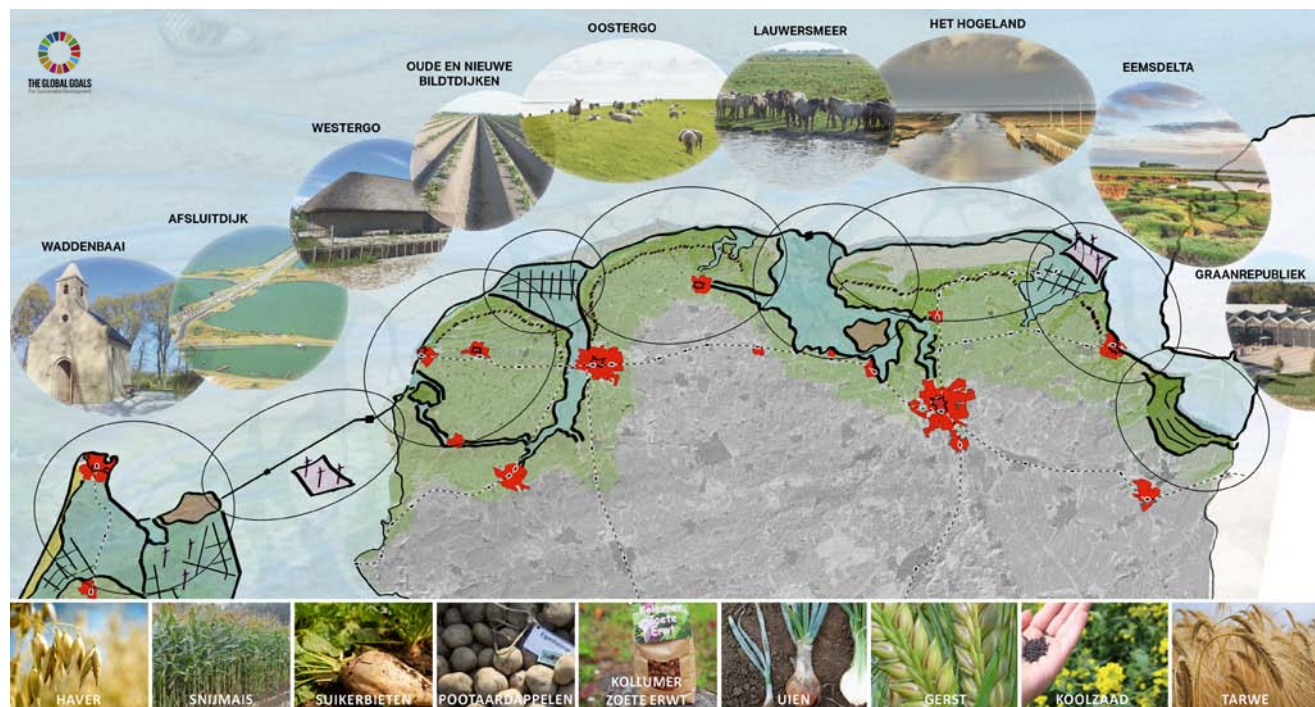
WADDEN- LANDBOUW

I.S.M. LANDBOUWORGANISATIES

Platform multifunctionele landbouw
Regiodeal natuurinclusieve
landbouw noordelijke kleischil

Agrotoeristische infrastructuur aan de Waddenkust

Maatschappelijke, klimatologische en ecologische opgaven vragen om transitie van de landbouw aan de Waddenkust, grenzend aan het Werelderfgoed Waddenzee. De regionale identiteit en kernwaarden zetten we in als samenhangend systeem voor agrotourisme, ontwikkeling van duurzame recreatie en toerisme op het platteland. Het gaat daarbij om het gastvrije boerenerv (lokaal), het ensemble van boerenerven (regionaal) en de reeks van ensembles van Den Helder tot de Duitse grens (bovenregionaal).

Ook langs de Waddenkust staat de landbouw voor een grote uitdaging om te anticiperen op de klimaatveranderingen en milieuproblemen. Met landbouworganisaties wordt gekeken of onder andere **agrotourisme** (korte ketens en duurzame systemen) kan bijdragen aan de transitie van de landbouw langs de Waddenkust.

WADDEN- DORPEN

I.S.M. DORPSBELANGEN,
KERKEIGENAREN EN
ONDERNEMERS

De cultuur en het erfgoed van de Waddendorpen kan in belangrijke mate bijdragen aan de leefbaarheid en brede welvaart. De vaak Middeleeuwse kerken vormen de Waddenbakens langs de kust. Met het thema **‘Kerken als ontmoetingsplaats’** wordt ingespeeld op een lopend initiatief om daarmee de maatschappelijke relevantie en herbestemming van kerken te versnellen. [L]2023 heeft de ambitie om in 2023 een dertigtal kerken aan de kust in de drie Waddenprovincies open te stellen en daarmee het publiek de dorpskernen te laten bezoeken als onderdeel van de ontdekkingsreis.

MANIFESTATIE 2023

SEPTEMBERPROGRAMMA

I WADDENKUST OP DE KAART / OPENING

1 sept. Openingsevenement Sterren aan 't Wad (Donkerte)

Van 17:00 tot 22:00 uur, op 9 locaties in elke regio
landelijke evenement locatie Lauweroog (Nationaal
Park Lauwersmeer)

II WADDENLANDBOUW

**2-3 sept. Weekend Waddenculinair, 'Toer de boer',
foodroutes in 9 regio's i.s.m. Waddenvoedsel**

4-8 sept. Kerken als ontmoetingsplaats (lokale activiteiten van
de kerken)

Filmfestival Waddendelta

7 sept. *Donderdagdialog Waddendelta [L]2023 Fryslân/
Agrotoerisme aan de Waddenkust*

III WADDENDIJKEN

**9-10 sept. Monumentenweekend, Watererfgoed en
Waddendelta buitendijks (excursies in 9 regio's)**

11-15 sept. Kerken als ontmoetingsplaats (lokale activiteiten van
de kerken)

14 sept. *Donderdagdialog Waddencafé [L]2023 Groningen/
Innovatie Waddendijken*

IV WADDENDORPEN

**16-17 sept. Weekend Waddensfilmfestival
(i.s.m. filmarchieven)**

19 sept. Troonrede Dynamische Waddendelta, organisatie [L]
Waddensfilmfestival

18-22 sept. Kerken als ontmoetingsplaats (lokale activiteiten van
de kerken)

21 sept. *Donderdagdialog Waddencafé [L]2023
Waddendorpen*

V WADDENHAVENSTEDEN

**23-24 sept. Weekend Kunst langs de Waddenkust
(excursies i.s.m. Sense of Place)**

25-28 sept. Kerken als ontmoetingsplaats (lokale activiteiten van
de kerken)

28 sept. *Donderdagdialog Waddencafé [L]2023 havensteden*

29 sept. Waddensymposium, Harlingen,
organisatie Waddenacademie
Informeel afsluiting [L]2023

VI WADDENWANDELEN

30 sept. Weekend WaddenWalk (i.s.m. RUG)
Excursie voor NVTL en BNSP

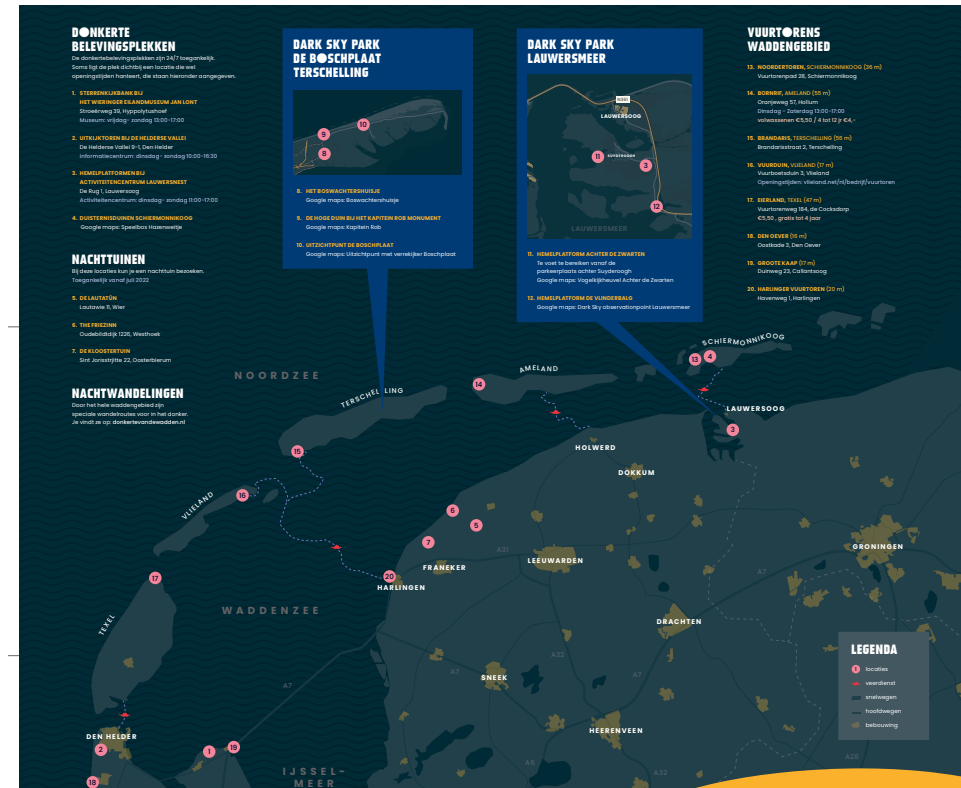
I. WADDENKUST OP DE KAART

PODIUM

OPENING: STERREN OP HET WAD

1 SEPTEMBER 2023

- Openingsevent: Lauwersoog
- Donkerte excursies: in 9 regio's

DONKERTE
VAN DE WADDEN

II. WADDENLANDBOUW

PODIUM

WADDENCULINAIR

2-3 SEPTEMBER 2023

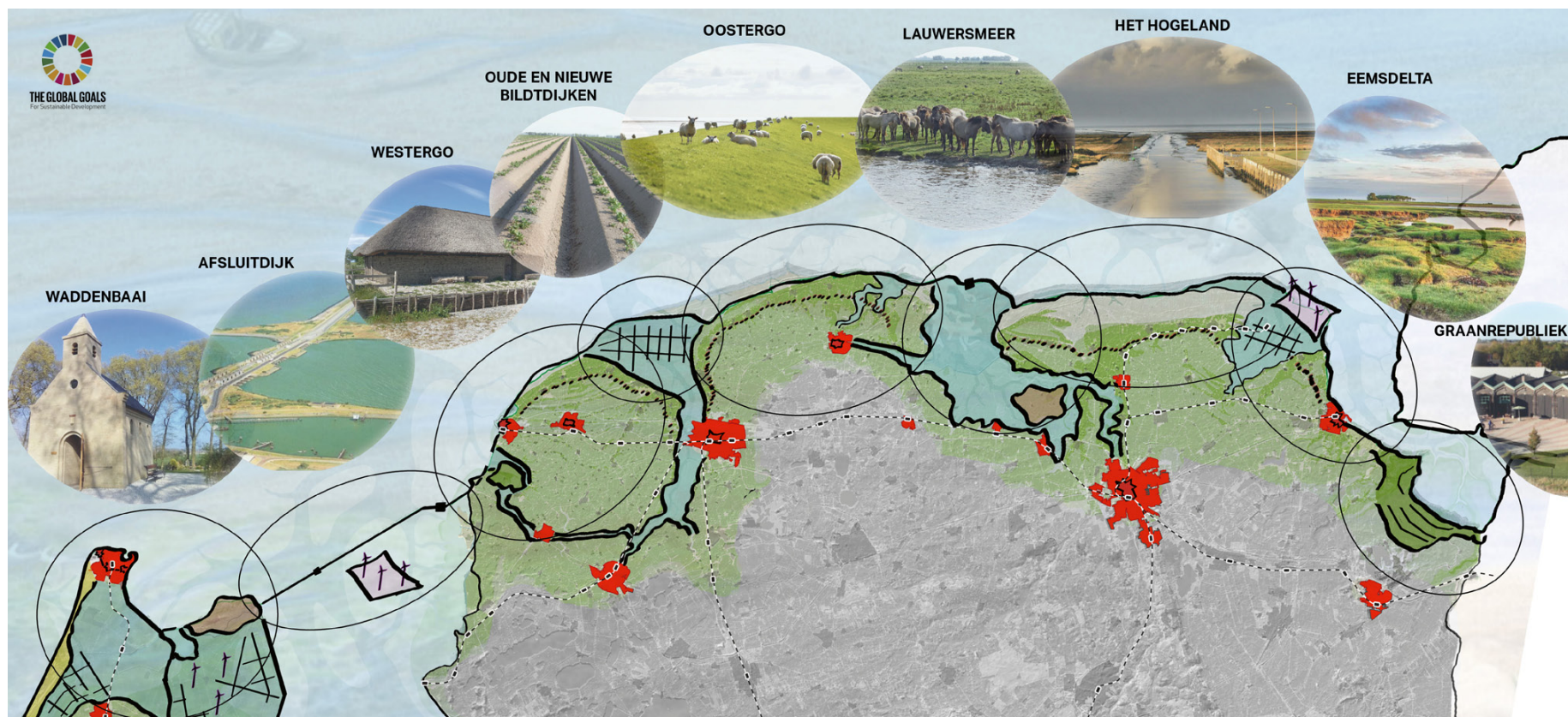
- Toer de boer
- Foodroutes: in 9 regio's

PLATFORM

DONDERDAGDIALOOG

7 SEPTEMBER 2023

- Dialoog over Waddenlandbouw in Waddencafé

III. WADDENDIJKEN

PODIUM

MONUMENTENWEEKEND

9-10 SEPTEMBER 2023

- Openstelling watererfgoed
- Waddendelta buitendijks excursies

PLATFORM

DONDERDAGDIALOOG

14 SEPTEMBER 2023

- Dialoog over Waddendijken in Waddencafé

IV. WADDENDORPEN

PODIUM

WADDENFILMFESTIVAL

16-17 SEPTEMBER 2023

- Waddensfilms in 5 kerken

PLATFORM

DONDERDAGDIALOOG

21 SEPTEMBER 2023

- Dialoog over Waddendorpen
in Waddencafé

PANORAMA

TROONREDE DYNAMISCHE WADDENDELTA

19 SEPTEMBER 2023

- Troonrede over de Wadden-
kust op 1 locatie

V. WADDENHAVENSTEDEN

PODIUM

KUNST LANGS DE WADDEN- KUST

23-24 SEPTEMBER 2023

- excursies langs kunst aan de Waddenkust

PANORAMA

WADDENSYMPOSIUM

29 SEPTEMBER 2023

- Informele afsluiting van het septemberprogramma

PLATFORM

DONDERDAGDIALOOG

28 SEPTEMBER 2023

- Dialoog over havensteden in Waddencafé

VI. WADDENWANDELEN

PODIUM

WADDENWANDELEN

30 SEPTEMBER 2023

- Wandelen langs de Waddenkust

SAMENWERKENDE PARTIJEN

ACITVITEITEN IN UITVOERING

ANKE BIJLSMA

20
23

DYNAMISCHE
WADDENDELTA

landschapstriënnale

DUURZAME RECREATIE EN TOERISME

KAJ VALK

20
23

DYNAMISCHE
WADDENDELTA

landschapstriënnale

An aerial photograph of a large, green, fenced-in field. The field is enclosed by a dark wooden fence. In the background, there is a farm with several buildings, including a large barn and a smaller house. To the right, a sandy beach meets the ocean. The sky is overcast with grey clouds. The text 'Fries Programma Waddenkust' is overlaid in white on the bottom half of the image.

Fries Programma Waddenkust

LT23 Dynamische Waddendelta 7-3-2023

Kop Afsluitdijk

- Poort naar de Friese Wadden
- Belangrijk overstappunt
- Oriëntatiepunt in het landschap
- Nabij Pingjummer Gouden Halsband

Programma Harlingen

- Havenstad
- Primaire kering
- Recreatie en Toerisme

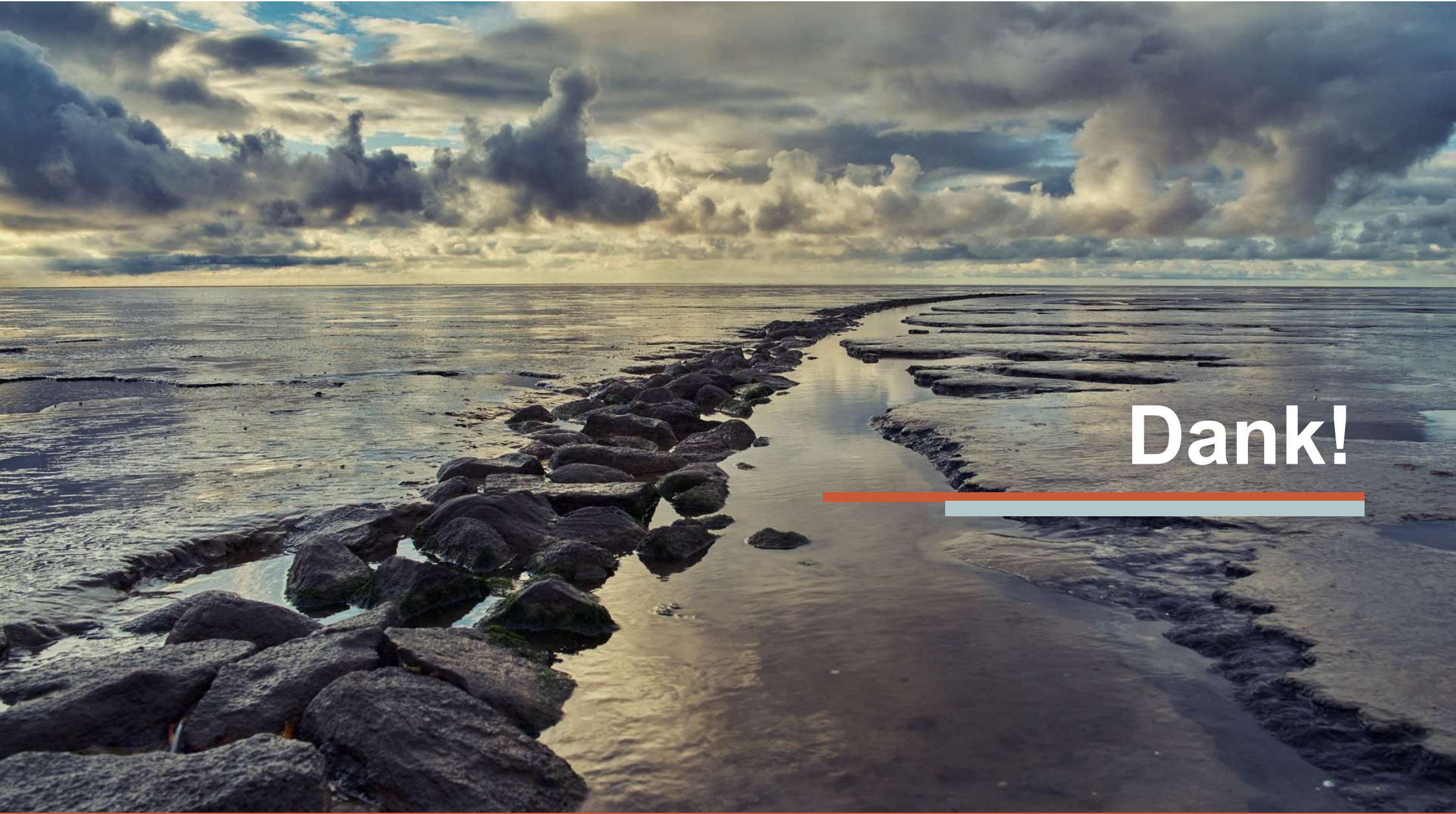

1DYK

Eindbeeld

An aerial photograph showing a coastal village. In the foreground, a wide, sandy dike runs along the edge of a blue body of water. Behind the dike is a green lawn, a large brick church with a tall steeple, and several residential houses. The background shows a flat landscape under a blue sky with light clouds.

“Dijk versterkt, randen verzacht en gebied verrijkt.”

Dank!

STICHTING VITALE WADDENKUST

SJAK PAPMA

[L] 20
23

DYNAMISCHE
WADDENDELTA

landschapstriënnale

Waddenreisdagboek

- Gericht op Nora - lichtgroene, duurzame doelgroep
- Geen vastomlijnde routes
- Rauw en eigenzinnig
- Verwonderen & verdwalen
- Ontdekken en bewaren, letterlijk
- Lancering: Week van 8 mei

WADDEN

**ONTDEK WAD
BEWAAR WAD**

WADDEN

VOORWOORD

Dit reisdagboek is gemaakt voor en door jou.

Het begeleidt je door het mooiste natuurgebied van Nederland: de Waddenkust en de eilanden van het UNESCO Waddenzee Werelderfgoed. Het brengt je langs dorpen, kerken, terpen en wierden, dunes en de buiteneilanden. Met de wind in de zeilen zie je neerslag en je kennis met verrassende verhalen van het

Er is geen vaste route en geen bucketlist die je moet afvinken. Het Waddengebied is veelzijdig en dynamisch. Alles is in beweging. In je reisdagboek

- DUURZAAM REIZEN - 8
- WADDENKUST - 10
- ONTSTAAN VAN DE WADDEN - 12
- STRIJD OM DE WADDEN - 18
- ONTMOETINGSPLAATS - 24
- WADDEN - 32
- 52
- WADDENSPELEN - 54
- TERPEN EN WIERDEN - 58
- MUZIEK - 68
- EILANDEN EN VUURTORENS - 74
- SPROOKJES EN SAGEN - 84
- NIET VOOR WADJES - 88
- FESTIVALS - 89
- WADDEN THUIS - 97

○ cirkel jouw interesses

ONTDEK JOUW WADDEN

Een recept, gedicht, ontdekking,
wandelaroute, gedachte of ervaring
om te bewaren

Concept!

Hier begint
jouw reis

illustratie
schrijven

Geen file, een 'eigen' chauffeur die altijd de weg weet en alle tijd om heerlijk uit het raam te kijken. Zet de auto neer bij een Park and Ride en stap over op het openbaar vervoer! Toch liever op eigen houtje de regio ontdekken? Overweeg dan ook om te gaan met de fiets, boot of op voet.

B

illustratie
lopen / fietsen

Concept!

REIS BEWUST

Waar je ook voor kiest.

Sustainable travel
No traffic jams, your 'own' personal driver who always knows the way and plenty of time to look out the window. Park your car at a Park and Ride and hop on public transport! Would you rather discover the region on your own? Then why not go by bike, boat or on foot?

NOORD-HOLLAND

KOP VAN NOORD-HOLLAND

Strik je veters en neem een flesje water mee. Jouw reis door de Kop van Noord-Holland staat op het punt te beginnen. Een klein stukje Waddenkust, dat bijzondere verhalen kent.

14

Bezoek voor meer informatie visitwadden.nl

The Kop van North Holland is a small part of the Wadden coast that's chock-a-block with both history and nature. On the western side you'll find Den Helder, proud home of the Royal Netherlands Navy (Koninklijke Marine). A bit further on lies the border between the North Sea and the Wadden Sea, at Paal 0. This is where a natural landscape that stretches from De Razende Bol to the former Wadden Island of Wieringen begins.

Bekijken: Waddenbelevingspunt
Eten & drinken: De Koffiesilo In Stroe / Helderse Jongens
Overnachten: bosroept.nl
museumjan1ont.nl

Concept!

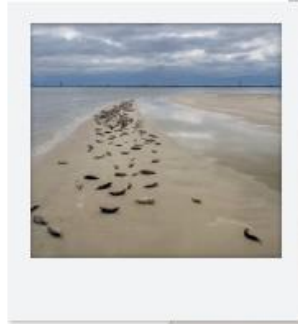
Aan de westelijke kant vind je de havenstad Den Helder. Vanwege de strategische ligging is de stad altijd interessant geweest, en niet alleen voor de Hollanders. De Franse keizer Napoleon liet in Huisduinen de grote stelling Fort Kijkduin bouwen. Ruim 125 jaar later was het een belangrijk onderdeel van de

Atlantikwall, een Duitse verdedigingslinie tijdens de Tweede Wereldoorlog. Den Helder werd daardoor doelwit van vele bombardementen, maar na de oorlog werd de stad nieuw leven ingeblazen. Tegenwoordig is het de thuishaven van de Koninklijke Marine.

Vanaf kustdorp Huisduinen wandel je heerlijk naar bijzondere plekken. Zoals Paal 0, waar de grens tussen de Noordzee en de Waddenzee ligt. Het Unesco Werelderfgoed begint dus hier. Wandel de duinen op om uit te kijken over de hoge zandplaat De Razende Bol, terwijl Lange Jaap - de vuurtoren - over je schouders meegluurt.

Enkele kilometers verderop vind je het rijke landschap van Wieringen. Bijzonder: zo'n honderd jaar geleden was dit nog een waddeneiland. Zo'n kleintje op zo'n groot eiland met vele dorpen en huizen.

What they have to teach you at school, they don't teach you and what they do teach you is of no use to you for the rest of your life. Eels don't speak English.

Wat ze je moeten leren op school, leren ze je niet en wat ze je leren, daar heb je je hele leven niks meer aan. Palinaas spreken toch geen Engels.

Concept!

LT2023 Septemberkalender

- September = evenementenmaand
- Meeliften kán!
- Organiseer je een event gericht op *landschap, cultuur, kunst, erfgoed of culinair?*
- Meld 'm aan en pak de plek in de spotlight

WADDEN

LT2023 Septemberkalender

- Landingspagina op [visitwadden.nl](https://www.visitwadden.nl) voor publieksevents binnen LT2023
 - Ondernemers kunnen deze zelf aanmaken in het ODP
 - Visit Wadden zet de events uit deze pagina in de spotlights
 - We brengen ook een fysieke kalender uit
-
- Programma voor professionals staat op website LT2023

WADDEN

INFORMATIETAFELS & NETWERK

[L] 20
23

DYNAMISCHE
WADDENDELTA

landschapstriënnale